

УДК 331.55:330.3

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА МІГРАЦІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МОЛОДІ (НА ПРИКЛАДІ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ)

Бараняк Ігор Євгенович,

кандидат економічних наук, молодший науковий співробітник,
ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України», Львів, Україна;
e-mail: ihorbaranyak@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-1467-0262

Жеребило Ірина Владиславівна,

кандидат філософських наук, доцент,
професор кафедри менеджменту та соціального забезпечення,
Університет банківської справи, Львів, Україна;
e-mail: zherebilo@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-3147-9590

Анотація. Досліджено стан і тенденції розвитку соціальної сфери та економічної системи областей Карпатського регіону. Узагальнено, що молодь як активний і прогресивний елемент суспільства з високим рівнем капіталізації знань найбільш динамічно реагує на світові тенденції часу та охочіше включається в міграційні процеси. Аргументовано, що регіональні особливості демографічного розвитку формують теоретичну основу міграційного потенціалу, у той час активізація міграційних процесів у більшості випадків відбувається через причини соціально-економічного характеру. У результаті аналізу ситуації на молодіжному ринку праці оцінено щільність взаємозв'язків між рівнем розвитку соціально-економічної системи Карпатського регіону і мобільністю молоді. Побудовано багатофакторні регресійні рівняння, які описують залежність темпів приросту зовнішніх міграційних процесів у Карпатському регіоні від мінливості значень соціально-економічних факторів. Визначено, що імміграційний та еміграційний вектори мобільності населення Карпатського регіону в соціально-економічних координатах і залежить від темпів зростання середньої заробітної плати, частки сукупних витрат домогосподарств Карпатського регіону на продукти харчування, обсягів прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу — мешканця Карпатського регіону і темпів зростання індексу споживчих цін. Здійснено оцінку обсягів потенційної зовнішньої міграції населення у зрізі еміграційного та імміграційного векторів у контексті прогнозних тенденцій соціально-економічного розвитку областей Карпатського регіону до 2025 року. Доведено, що інтенсивність міграційних процесів у працездатному віці та вектор їхнього спрямування можуть стати базовим чинником установаження демографічної та соціально-економічної безпеки Карпатського регіону в разі посилення рееміграційних та імміграційних потоків або її порушення — у разі подальшого вимивання людських, здебільшого інтелектуальних, ресурсів у працездатному віці.

Ключові слова: розвиток соціальної сфери, економічна система, мобільність молоді, Карпатський регіон, зовнішня міграція населення, соціально-економічний розвиток.

Формул: 2; рис.: 4; табл.: 1; бібл.: 13.

DEVELOPMENT OF THE SOCIAL SPHERE AND ECONOMIC SYSTEM AS A DETERMINANT OF YOUTH MIGRATORY MOBILITY (ON THE EXAMPLE OF THE CARPATHIAN REGION)

Baranyak Ihor,

Ph. D. in Economics,
Junior Researcher of the Department of Social
and Humanitarian Development's Problems of the Regions,
SI «Institute of Regional Research named after M. I. Dolishnyi
of the National Academy of Sciences of Ukraine», Lviv, Ukraine;
e-mail: ihorbaranyak@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-1467-0262

Zherebylo Iryna,

Ph. D. in Philosophy, Associate Professor,

Professor of Department of Management and Social Provision,

Banking University, Lviv, Ukraine;

e-mail: zherebilo@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-3147-9590

Abstract. The article is devoted to analyses of the state and trends of development of the social sphere and economic system of the Carpathian region. It is generalized that young people, as an active and progressive element of society with a high level of knowledge capitalization, react most dynamically to world trends and are more willing to join migration processes. It is summarized that regional features of demographic development form the theoretical basis of migration potential, while the intensification of migration processes in most cases is due to socio-economic reasons. The analysis of the situation on the youth labor market assesses the density of the relationship between the level of development of the socio-economic system of the Carpathian region and the mobility of young people. Because of the study, multifactor regression equations were constructed, which describe the dependence of the growth rate of external migration processes in the Carpathian region on the variability of socio-economic factors. It is determined that the immigration and emigration vector of mobility of the Carpathian region in socio-economic coordinates depends on the growth rate of average wages, the share of total expenditures of households in the Carpathian region on food, foreign direct investment per capita the Carpathian region and consumer price index. The estimation of volumes of potential external migration of the population in a cut of emigration and immigration vectors in the context of forecast tendencies of social and economic development of areas of the Carpathian region till 2025 is predicted. It is summarized that the intensity of migration processes in working age and the vector of their direction can be a basic factor in establishing demographic and socio-economic security of the Carpathian region. It is proved that the intensity of migration processes of working age and the vector of their direction can be a basic factor in establishing demographic and socio-economic security of the Carpathian region, in case of increased re-emigration and immigration flows or its violation — in case of further leaching of human, mostly age.

Keywords: social sphere development, economic system, youth mobility, Carpathian region, external migration, socio-economic development.

JEL Classification J10, J62, P17, R15

Formulas: 2; fig.: 4; tabl.: 1; bibl.: 13.

Вступ. Установлення і розвиток інформаційної економіки в умовах прискорення глобалізаційних процесів, проникнення цифрових технологій у всі сфери життєдіяльності людини, лібералізації візового режиму та ліквідації мовних бар'єрів призвели до формування нових світоглядних позицій у молодого населення, які на нинішній день нерозривно пов'язані з поняттям мобільності в різних її проявах. Очевидно, що молодь як активний і прогресивний елемент суспільства з високим рівнем капіталізації знань найбільш динамічно реагує на світові тенденції часу та охочіше включається в міграційні процеси. В особистісному вимірі мобільність молоді та його висока міграційна активність дозволяють оптимізувати і прискорити процес капіталізації нових знань, досвіду, матеріальних благ. Водночас значне і тривале вимивання людських ресурсів у економічно активному та репродуктивному віці може негативно вплинути на розвиток територій, які виступають донорами людських ресурсів.

Складність дослідження сучасних міграційних процесів полягає в тому, що рівень мобільності населення у співвідношенні до розвитку соціальної сфери та економічної системи регіону слід розглядати одночасно як чинник змін, так і його наслідок. З одного

боку, низька якість соціально-економічних процесів підвищує ймовірність формування інтенсивних еміграційних потоків до місць більш ефективного використання людського потенціалу, водночас, з другого, високий рівень соціальних стандартів та ефективне функціонування економічної системи формує сприятливе середовище притягування іммігрантів.

Аналіз досліджень і постановка завдання. У цілому питання міграції населення було предметом досліджень багатьох вітчизняних учених-економістів. Серед ґрунтовних досліджень на національному рівні варто відзначити праці О. Малиновської [1], Е. Лібанової [2], О. Позняка [3], В. Саріогло, М. Огайя [4], у яких науковці обґрунтовують причини і наслідки зовнішньої міграції населення з України, її роль у модернізації суспільства та оцінюють потребу в заміщенні робочої сили в Україні через її вибуття за віком та трудовою міграцією. На проблемах поточного обліку міграції населення акцентували увагу О. Труш, В. Гузь [5], М. Романюк [6].

Водночас регіональні особливості вияву міграційних процесів розкрито у працях науковців відділу проблем соціально-гуманітарного розвитку регіонів ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. До-

лішнього НАН України» [7—11]. З методологічного погляду вартими уваги також є дослідження О. Левицької і О. Мульської [12], у яких учені з використанням математичного інструментарію оцінюють рівень «агресивності» середовища виштовхування українського населення за кордон.

Попри практичну цінність висновків вищенаведених праць, питання мобільності молоді в контексті соціально-економічних змін і розвитку соціальної сфери на прикладі областей Карпатського регіону залишається маловивченим, що обґрунтовує доцільність та актуальність нашого дослідження.

Метою статті є аналіз тенденцій та оцінка щільності взаємозв'язків між рівнем розвитку соціально-економічної системи і мобільністю молоді Карпатського регіону.

Результати дослідження. Міграційна мобільність населення в цілому та молоді зокрема визначається у площині демографічного та соціально-економічного розвитку досліджуваної території. З одного боку, особливості демографічного відтворення регіону детермінують фізичні межі потенційних обсягів міграції населення, тоді як, з другого, рівень розвитку соціальної сфери та економічної системи активізує процес «переливання» людських ресурсів у сформованих міграційних каналах як внутрішньодержавного, так і міжнародного спрямування.

Варто зазначити, що розвиток демографічних процесів Карпатського регіону в цілому повторює загальноєвропейські та національні тенденції звуженого типу відтворення, яке на практиці відображаються через старіння місцевого населення, зниження показників народжуваності та шлюбності.

Зокрема, за досліджуваний період 2010—2020 рр. чисельність мешканців Карпатського регіону у віці 15—34 роки та частка молоді в загальній структурі населення зменшилась зі 1 866 до 1 562 тис. осіб (або 16 %) та з 30,8 до 26,1 % відповідно. Поточна деформація вікової структури населення Карпатського регіону великою мірою пов'язана з особливостями природного відтворення населення в 90-х роках ХХ століття. Різке зниження показників народжуваності, поряд з порівняно низьким рівнем тривалості життя у тому часі, призвели до виникнення демографічної кризи, яка, з плином часу, у реаліях 20-х рр. ХХІ століття переростає у кризу дефіциту молодого і працєактивного населення. Порівняльний аналіз вікової структури мешканців Карпатського регіону за 2010—2020 рр. дозволяє зробити висновок, що проблема демовідтворення в подальшій перспективі лише загострюватиметься, позаяк звужений тип відтворення населення

й надалі посилюватиме структурні деформації значень демографічних показників.

Поряд із демографічними змінами, в областях Карпатського відбувалась трансформація процесів соціально-економічного характеру. З одного боку, 2020 року на противагу 2010-му в 1,6 раза зросла величина середньої заробітної плати — з 240 до 375 дол. у розрахунку на одного найманого працівника, більш ніж у два рази зменшилась заборгованість із виплати заробітної плати за одночасного скорочення кількості безробітного населення. З другого боку, зниження рівня безробіття варто пов'язувати не так з економічним зростанням Карпатського регіону, як з кількісним скороченням чисельності мешканців у економічному віці внаслідок тривалого вимивання людських ресурсів у молодших вікових групах і звуженого типу відтворення населення.

Оскільки інтенсивність міграційних процесів та рівень мобільності населення зазвичай детермінується у площині економічних чинників, це дозволяє висунути гіпотезу, що ситуація на ринку праці та динаміка тенденцій щодо безробіття та зайнятості молоді є одним із ключових факторів формування міграційних аспірацій населення у віці 15—34 роки.

Аналіз статистичних даних показав, що в регіональному зрізі станом на 2020 рік найвищий рівень безробіття молоді припадає на найбільш гірську Закарпатську область, де майже 14 % економічно активного населення у віці 15—34 роки перебуває у процесі пошуку місця працевлаштування, тоді як найнижчий — припадає на Івано-Франківську (7,8 %) і Львівську (8,9 %).

У цілому по Карпатському регіону кількість і частка молоді в загальній робочій силі знизилась на 16 % (з 1 090 тис. осіб 2012 року до 916 тис. осіб 2020-го) і — на майже 10 % відповідно. А чисельність безробітних у віці 15—34 роки скоротилась на третину — з майже 132 тис. осіб до 90 тис. осіб у 2012—2020 рр., оскільки і частка молоді в загальній структурі безробітних знизилась із 67,5 % у 2014 р. до 39,1 % у 2020 р. (рис. 1).

Порівняльний аналіз рівня безробіття молоді в розрізі різних вікових груп за 2012—2020 рр. дозволив простежити тенденцію значного скорочення рівня безробіття у віковій групі 25—29 роки (рис. 2), при збереженні високих значень безробіття у віковій групі 15—24 роки. Поліпшення ситуації на ринку праці може свідчити як про ефективізацію соціально-трудова відносин, так і про високий рівень мобільності молоді, що в результаті позитивно впливає на розвиток регіональних ринків праці.

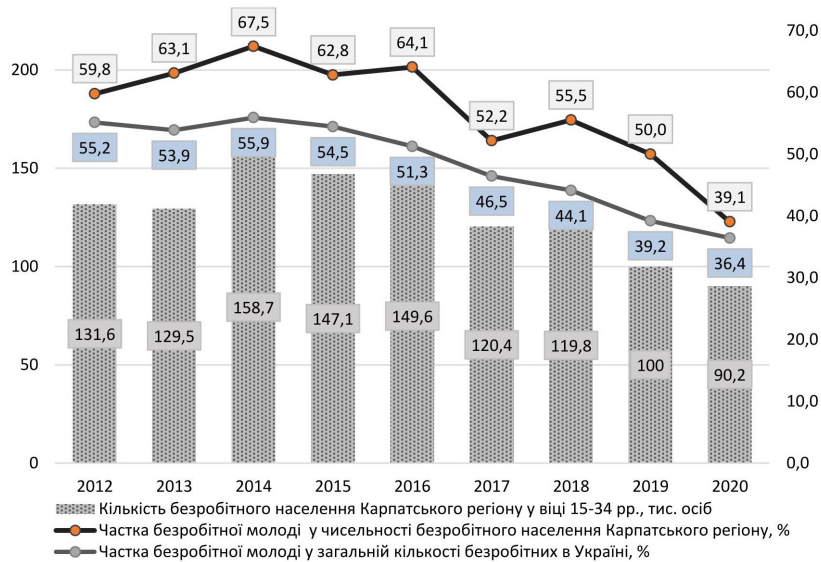

Рис. 1. Показники безробіття молоді Карпатського регіону і України, 2012—2020 рр.

Примітка. Побудовано за [13].

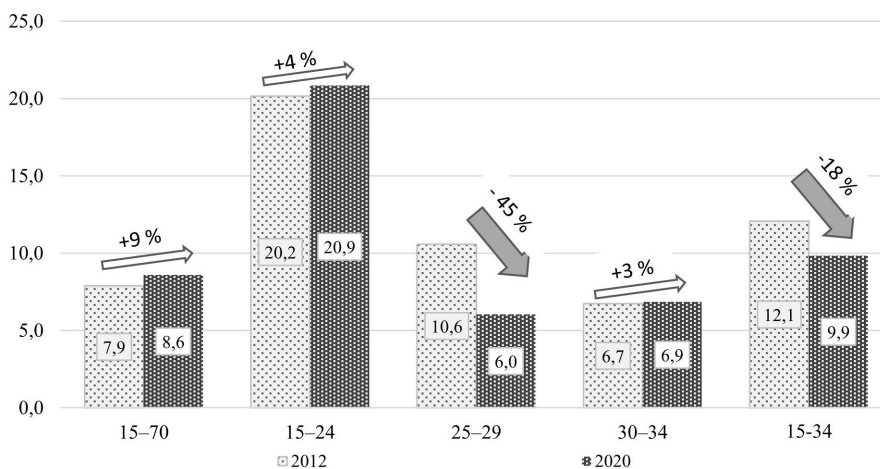

Рис. 2. Вікова диференціації рівня безробіття населення Карпатського регіону у 2012 та 2020 рр., %

Примітка. Побудовано за [13].

Практика показує, що демографічні процеси формують здебільшого теоретичну основу міграційного потенціалу, тоді як активізація міграційних процесів здебільшого відбувається через причини соціально-економічного характеру.

Для підтвердження цієї гіпотези і прогнозування міграційних процесів побудовано два множинні лінійні рівняння (1; 2), які дали змогу обчислити частинний вплив кожного чинника на результуючі ознаки

(темпи зростання обсягів прибуття імігрантів з-за кордону до областей Карпатського регіону і темпи зростання виїздів емігрантів за кордон з областей Карпатського регіону). Залежність темпів змін результуючих змінних від мінливості значень соціально-економічних факторів у 2008—2019 рр. визначено за допомогою методу найменших квадратів, який урахує можливість взаємної причинності між залежними змінними.

$$RC(AR) = 0,727 + 1,069 \cdot WAGE^{CR} - 2,828 \cdot EXPENS^{CR} + 2,028 \cdot FDI^{CR}, \quad (1)$$

де $RC(AR)$ — темп зростання чисельності прибулих імігрантів з-за кордону до Карпатського регіону;

$WAGE^{CR}$ — темп зростання середньої заробітної плати в Карпатському регіоні;

$EXPENS^{CR}$ — темп зростання частки сукупних витрат домогосподарств Карпатського регіону на продукти харчування;

FDI^{CR} — темп зростання величини прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу — мешканця Карпатського регіону.

$$RC(DEP) = 1,11 - 0,014 \cdot WAGE^{CR} + 0,719 \cdot CPI^{CR} - 0,662 \cdot FDI^{CR}, \quad (2)$$

де $RC(DEP)$ — темп зростання кількості виїздів мігрантів за кордон з областей Карпатського регіону;

CPI^{CR} — темп зростання індексу споживчих цін у Карпатському регіоні.

Варто зауважити, що близько 66 і 72 % зміни рівня зростання випадків прибуття іммігрантів з-за кордону до Карпатського регіону та їх вибуття за період 2008—2019 рр. пояснені дією факторів, які увійшли до моделі, що дозволяє підтвердити гіпотезу щодо наявності доволі тісного зв'язку між рівнем міграції населення і соціально-економічними факторами.

Для визначення ступеня вагомості та впливу кожної факторної змінної на варіацію результативних ознак були обчислені коефіцієнти еластичності, які показали, що при збільшенні на 1 % коефіцієнтів зростання середньої заробітної плати в областях Карпатського регіону ($WAGE^{CR}$) та прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу (FDI^{CR}) і незмінних значеннях інших факторів темпи зростання інтенсивності міграційного потоку з-за кордону можуть зрости на 0,99 та 1,93 % відповідно. Аналогічно збільшення на 1 % темпу зростання частки сукупних витрат домогосподарств Карпатського регіону на продукти харчування ($EXPENS^{CR}$) вплинуть на імміграційну привабливість областей Карпатського регіону в бік зниження показників прибуття потенційних мігрантів на 2,41 %. Загалом, за результатами дослідження виявлено, що при зростанні значень представлених змінних у моделі на 1 % результативна ознака ($RC(AR)$) збільшиться на 0,51 %. Регресійна модель, яка описує співвідношення між інтенсивністю еміграції населення

з Карпатського регіону і його соціально-економічними індикаторами, показала, що еміграційні процеси більш чутливі до факторів, які дестабілізують соціально-економічну ситуацію, ніж її формують. Так, за одночасного збільшення коефіцієнтів зростання обсягів прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу і середньої заробітної плати на 1 % кількість виїздів може скоротитися лише на 0,64 %, тоді як збільшення на 1 % цін на споживчі товари (CPI^{CR}) може призвести до зростання інтенсивності еміграційних процесів на 0,58 %. На основі побудованих економіко-математичних моделей здійснено прогнозу оцінку зміни значень різновекторних міграційних потоків на період 2021—2025 рр. за сценарним підходом із побудовою оптимістичного, тенденційного, песимістичного варіантів розвитку подій.

Зокрема, оптимістичним сценарій прогнозування передбачає стаке зростання значень соціально-економічних індикаторів Карпатського регіону на період 2020—2025 рр.: приріст середньомісячної заробітної плати і прямих іноземних інвестицій до майже 560 євро і 264 євро відповідно 2025 року, зменшення значень індексу споживчих цін і частки сукупних витрат домогосподарства на продукти харчування (табл.). Найбільш імовірний сценарій розвитку подій — це тенденційний, оскільки в основі підходу лежать усереднені тренди, які спостерігались у досліджуваному періоді (2008—2019 рр.) у Карпатському регіоні. Серед основних тенденцій цього варіанта розвитку соціально-економічних процесів: низький рівень інфляції (4—6 %), повільне зростання середньомісячної заробітної плати (5 %)

Таблиця

Соціально-економічні індикатори розвитку та показники міграційної активності населення Карпатського регіону: прогнози на 2021—2025 рр.

Показники	Фактичні значення (станом на 2019 рік)	2021			2023			2025		
		Оптимістичний	Тенденційний	Песимістичний	Оптимістичний	Тенденційний	Песимістичний	Оптимістичний	Тенденційний	Песимістичний
Вхідні змінні моделі										
Середньомісячна заробітна плата (у середньому на одного штатного працівника), євро	313,9	379,8	346,1	283,3	459,6	381,5	255,7	556,1	420,6	230,7
Темп приросту індексу споживчих цін, % до попереднього року	5,4	4,3	4,4	6,5	3,5	4,8	7,9	2,9	5,3	9,6

Закінчення табл.

Показники	Фактичні значення (станом на 2019 рік)	2021			2023			2025		
		Оптимістичний	Тенденційний	Песимістичний	Оптимістичний	Тенденційний	Песимістичний	Оптимістичний	Тенденційний	Песимістичний
Частка сукупних витрат домогосподарства на продукти харчування (у розрахунку на одне домогосподарство за місяць), %	47,4	46,5	47,4	47,9	45,6	47,4	48,4	44,6	47,4	48,9
Прямі іноземні інвестиції (у розрахунку на одну особу), євро	248,6	253,6	248,6	243,7	258,7	248,6	238,8	263,9	248,6	234,1
Прогнозні показники зовнішньої міграції										
Чисельність мігрантів, що приїхали до областей Карпатського регіону з-за кордону, тис. осіб	4,1	5,4	4,8	3,4	7,2	5,7	2,8	9,6	6,8	2,3
Кількість виїздів за кордон з областей Карпатського регіону	4,2	3,6	4,9	6,4	3,1	5,7	9,7	2,7	6,7	14,7
Сальдо зовнішньої міграції населення Карпатського регіону, тис. осіб	-0,1	1,8	-0,1	-3,0	4,1	0,0	-6,9	6,9	0,1	-12,4

Примітка. Побудовано авторами.

Прогноз зовнішньої міграції населення в Карпатському регіоні, який представлений песимістичним варіантом розвитку подій до 2025 року, передбачає, що значення соціально-економічних показників будуть погіршуватись упродовж 2020—2025 рр. і повторюватимуть тенденції років фінансової нестабільності та економічних потрясінь. Зокрема, поступове зниження рівня оплати праці через девальвацію національної валюти (до 230 євро 2025 року проти 314 євро 2019-го) та обсягів прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу (до 234 євро), помірний рівень інфляції (8—10 %).

Результати прогнозування міграційної активності населення Карпатського регіону показали, що за збереження поточних тенденцій соціально-економічного розвитку сальдо зовнішньої міграції коливатиметься близько нуля, за поступового зростання інтенсивності еміграційних та імміграційних потоків (рис. 3, 4). Іншими словами, можна припустити, що за рахунок зовнішніх міграційних процесів за тенденційним сценарієм і надалі спостерігатиметься ефект заміщення місцевих жителів Карпатського регіону, які й надалі виїжджатимуть у держави ЄС, мігрантами з тих країн Азії та Африки, у яких рівень економічного розвитку нижчий.

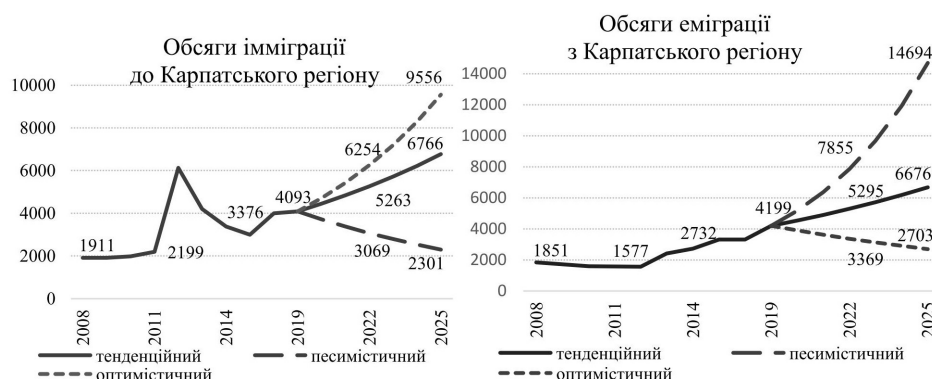

Рис. 3. Сценарний варіант прогнозу чисельності емігрантів та іммігрантів Карпатського регіону до 2025 року, осіб

Примітка. Побудовано авторами.

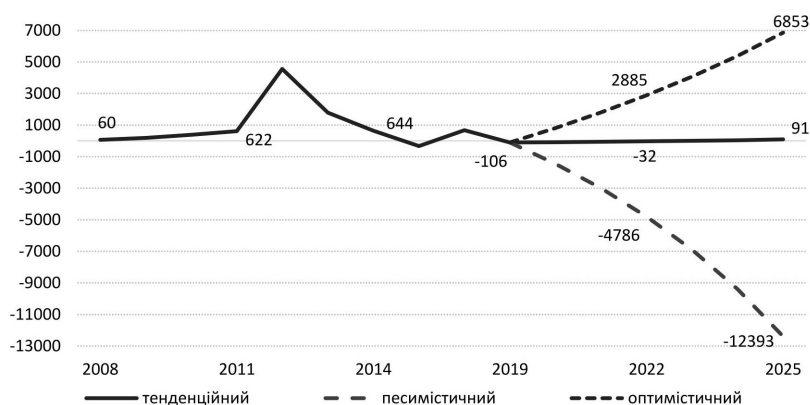

Рис. 4. Сценарний варіант прогнозу сальдо зовнішньої міграції Карпатського регіону до 2025 року, осіб

Примітка. Побудовано авторами.

За сталого погіршення значень економічних індикаторів слід очікувати на стрімке зростання обсягів еміграційних потоків до майже 15 тис. осіб 2025 року.

Посилення рееміграційних процесів за оптимістичним сценарієм можливе лише в разі значного поліпшення значень показників оплати праці, фінансової стабільності та інтенсивних капіталовкладень, які сприятимуть реформуванню економічної системи Карпатського регіону на засадах інноваційно-інвестиційного розвитку.

Висновки. Інтенсивність міграційних процесів у працездатному віці та вектор їхнього спрямування можуть стати базовим чинником установлення демографічної та соціально-економічної безпеки Карпатського регіону, у разі посилення рееміграційних та імміграційних потоків або її порушення — у разі подальшого вимивання людських, здебільшого інтелектуальних, ресурсів у працездатному віці.

Література

1. Малиновська О. А. Міжнародна міграція в контексті модернізації суспільства. *Демографія та соціальна економіка*. 2012. № 1. С. 77—86.
2. Лібанова Е. М. Зовнішні трудові міграції українців: масштаби, причини, наслідки. *Демографія та соціальна економіка*. 2018. № 2 (33). С. 10—26.
3. Лібанова Е. М., Позняк О. В. Зовнішня трудова міграція з України: вплив COVID-19. *Демографія та соціальна економіка*. 2020. № 4 (42). С. 25—40.
4. Саріогло В. Г., Огай М. Ю. Оцінка потреб у заміщенні робочої сили в Україні, обумовлених її вибуттям за віком та трудовою міграцією. *Статистика України*. 2019. № 1. С. 35—43.
5. Труш О., Гузь В. Особливості статистичного обліку міграційних процесів. *Ефективність державного управління*. 2017. Вип. 2 (51). Ч. 1. С. 72—78.
6. Романюк М. Д. Міграційні загрози національній безпеці України: сучасні виклики, проблеми подолання. *Демографія та соціальна економіка*. 2015. № 3. С. 99—111.
7. Теслюк Р. Т., Бараняк І. Є. Мезорегіональні відмінності демографічних процесів в Україні у світлі новітніх міграційних викликів. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 9. С. 608—614.
8. Sadova U., Stepura T., Baranyak I. Ukraine in the territorial migration systems: current structural-qualimetric aspects of the formation and development. *European Journal of Transformation Studies*. 2020. Vol. 8. № 1. P. 60—78.
9. Семів Л. К. Особливості середовищного творення освітньої міграції в Україні. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2019. Вип. 4. С. 79—83.
10. Mulska O., Baranyak I. Demographic and Socioeconomic Effects of Strengthening External Migration Activity of the Population in Ukraine. *Modern Economics*. 2020. № 21. P. 149—154.
11. Мульська О. П., Бараняк І. Є., Іванюк У. В., Колосінська М. І. Соціально-демографічні чинники та міграційні процеси населення Карпатського регіону. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7418>.
12. Левицька О., Мульська О. Моделювання інтенсивності зовнішньої міграції населення України в умовах посилення середовища виштовхування. *Економіка України*. 2020. № 9. С. 48—65.
13. Офіційний сайт / Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

References

1. Malynovska, O. A. (2012). Mizhnarodna mihratsiia v konteksti modernizatsii suspilstva [International migration in the context of modernization of society]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika — Demography and Social Economy*, 1, 77—86 [in Ukrainian].
2. Libanova, E. M. (2018). Zovnishni trudovi mihratsii ukrainsiv: masshtaby, prychyny, naslidky [External labor migration of ukrainians: scale, causes, consequences]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika — Demography and Social Economy*, 2 (33), 10—26 [in Ukrainian].
3. Libanova, E. M., & Pozniak, O. V. (2020). Zovnishnia trudova mihratsiia z Ukrainy: vplyv COVID-19 [External labor migration from Ukraine: the impact of COVID-19]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika — Demography and Social Economy*, 4 (42), 25—40. <https://doi.org/10.15407/dse.2020.04.025> [in Ukrainian].
4. Sariohlo, V. H., & Ohai, M. Yu. (2019). Otsinka potreb u zamishchenni robochoi syly v Ukraini, obumovlenykh yii vybuttiam za vikom ta trudovoiu mihratsiieiu [Assessment of labor replacement needs in Ukraine due to its retirement by age and labor migration]. *Statystyka Ukrainy — Statistics of Ukraine*, 1, 35—43. [https://doi.org/10.31767/su.1\(84\)2019.01.04](https://doi.org/10.31767/su.1(84)2019.01.04) [in Ukrainian].
5. Trush, O., & Huz, V. (2017). Osoblyvosti statystychnoho obliku mihratsiinykh protsesiv [Features of statistical accounting of migration processes]. *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia — Efficiency of public administration*, 2 (51), 72—78 [in Ukrainian].
6. Romaniuk, M. D. (2015). Mihratsiini zahrozy natsionalnii bezpetsi Ukrainy: suchasni vyklyky, problemy podolannia [Migration threats to national security of Ukraine: current challenges, problems to overcome]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika — Demography and Social Economy*, 3, 99—111 [in Ukrainian].
7. Tesliuk, R. T., & Baraniak, I. Ye (2016). Mezorehionalni vidminnosti demohrafichnykh protsesiv v Ukraini u svitli novitnikh mihratsiinykh vyklykiv [Mesoregional differences of demographic processes in Ukraine in the light of the latest migration challenges]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky — Global and national economic problems*, 9, 608—614 [in Ukrainian].
8. Sadova, U., Stepura, T., & Baranyak, I. (2020). Ukraine in the territorial migration systems: current structural-qualimetric aspects of the formation and development. *European Journal of Transformation Studies*, 8, 1, 60—78.
9. Semiv, L. K. (2019). Osoblyvosti seredovyschnoho tvorennia osvithoi mihratsii v Ukraini [Peculiarities of the environmental creation of educational migration in Ukraine]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy — Socio-economic problems of the modern period of Ukraine*, 4, 79—83. <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2019-4-13> [in Ukrainian].
10. Mulska, O., & Baranyak, I. (2020). Demographic and Socioeconomic Effects of Strengthening External Migration Activity of the Population in Ukraine. *Modern Economics*, 21, 149—154. [https://doi.org/10.31521/modecon.V21\(2020\)-23](https://doi.org/10.31521/modecon.V21(2020)-23).
11. Mulska, O. P., Baraniak, I. Ye., Ivaniuk, U. V., & Kolosinska, M. I. (2019). Sotsialno-demohrafichni chynnyky ta mihratsiini protsesy naselennia karpatskoho rehionu [Socio-demographic factors and migration processes of the population of the Carpathian region]. *Efektivna ekonomika*, 11. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7418>. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.11.66> [in Ukrainian].
12. Levytska, O., & Mulska, O. (2020). Modeliuvannia intensyvnosti zovnishnoi mihratsii naselennia Ukrainy v umovakh posylennia seredovyscha vyshtovkhuvannia [Modeling the intensity of external migration of the population of Ukraine in terms of strengthening the ejection environment]. *Ekonomika Ukrainy — Economy of Ukraine*, 9, 48—65. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2020.09.048> [in Ukrainian].
13. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (n. d.). *Ofitsiyni sait [Official site]*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].